

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІОЛОГІЇ

УХВАЛЕНО

Вченою радою Інституту
соціології НАН України
«27» червня 2023 р.
Протокол № 5

РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СОЦІОЛОГІЯ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

галузь знань
Спеціальність
освітній рівень
освітньо-наукова програма
вид дисципліни

05 Соціальні та поведінкові науки
054 Соціологія
третій освітньо-науковий (PhD доктор філософії)
Соціологія
Вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2023/2024
Семестр	1
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	Залік

Викладач: к.іст.н. Арсеєнко А.Г.

КИЇВ – 2023

Розробник:

Арсеєнко Анатолій Григорович – кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник відділу економічної соціології

РЕКОМЕНДОВАНО:

Випусковим відділом

Протокол № 4 від «17» 05 2023 р.

Завідувач відділом (Скокова Л.Г.)

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньо-наукової програми «Соціологія»

Злобіна О.Г.

1. **Мета:** на основі вивчення вітчизняних і зарубіжних досліджень у галузі соціології сучасних глобальних процесів сформувавши у аспірантів соціологічне бачення глобалізації як результату взаємодії об'єктивних і суб'єктивних процесів, що можуть призводити як до глобалізації, так й до глокалізації, фрагментації та деглобалізації геополітичних просторів. Розвивати вміння у них аналізувати впливи глобалізації на національну економіку та інші сфери, розробляти науково обґрунтовані рекомендації щодо застосування соціальних механізмів регулювання економічної та іншої діяльності з метою забезпечення надійної національної безпеки і успішного соціально-економічного розвитку України.
2. **Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни (за наявності):**
 - знати основні категорії та поняття глобальної соціології;
 - вміти застосовувати на практиці методи якісного та кількісного аналізу соціологічних даних;
 - вміти підбирати та аналізувати дані міжнародної та національної соціальної статистики.
3. **Анотація дисципліни** *Предметом* нашого курсу «Соціологія сучасних глобальних процесів» є дослідження впливу взаємозв'язку і взаємодії всієї сукупності глобальних процесів і явищ, економіки і суспільства на формування і соціальну трансформацію сучасного глобального світу під егідою глобалізації як вищої ступені інтеграції та інтернаціоналізації держав у планетарному масштабі. Цей курс дає можливість аспірантам здобути необхідні теоретико-методологічні знання в галузі *глобальної соціології*. Остання досліджує всю сукупність соціальних відносин, що виникають між наднаціональними суб'єктами політичної, економічної та соціальної діяльності в межах становлення нової світогосподарської капіталістичної системи. Вивчення цього курсу спрямоване на засвоєння аспірантами дослідницьких навичок для подальшої організації ними самостійної науково-дослідної роботи у галузі як глобальної соціології, так і *глобалістики*, що вивчає походження глобальних проблем, шляхи їх подолання, динаміку макросоціоприродних систем.
4. **Завдання (навчальні цілі):**
Основними завданнями навчальної дисципліни є:
 - ознайомити аспірантів з основними теоріями та концепціями соціології сучасних глобальних процесів;
 - засвоїти основні категорії, поняття та терміни названої вище соціології;
 - ознайомити аспірантів з основними методами соціологічного та міждисциплінарного аналізу глобалізації;

-показати взаємозв'язок глобалізації з економічними, політичними, соціальними, культурними та іншими підсистемами сучасного глобального суспільства;

розширити науковий кругозір аспірантів, актуалізувати гуманітарну складову і загальнотеоретичний контекст соціологічного знання;

прищепити вміння науково аналізувати соціально значущі проблеми глобалізації / вестернізації / американізації / деглобалізації, навчити знаходити нестандартні рішення у розв'язанні сучасних національних проблем в умовах глобалізації у контексті вимог «Мислити глобально – діяти локально!»

5. Результати навчання за дисципліною

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
ЗК01	Вміти абстрактно мислити, аналізувати та синтезувати динаміку змін в головних сферах глобалізації та глобальних процесів на основі різних наукових підходів та методик	Лекції Тема 1, 2 Самостійна робота	Участь у дискусійній частині лекції, поточний контроль	10%
ЗК02	Вміти аналізувати впливи головних агентів комплексної економічної інтеграції і фінансіалізації реального сектора виробництва на динаміку і спрямованість глобальних процесів у сучасному світі. Вміти виявляти суть структуризації сучасного світу, причинно-наслідкові зв'язки в колах правлячих глобальних еліт з метою просування своїх цілей та інтересів	Лекції Тема 3, 4 Семінарські заняття	Підготовка завдання по визначеній проблематиці, поточний контроль	10%
ЗК04	Вміти розв'язувати комплексні глобальні проблеми сучасності на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності	Лекції Індивідуальні завдання Тема 1-4	Участь у дискусійній частині лекції, оцінка індивідуальної письмової роботи, поточний контроль	10%
СК01	Вміти готувати і ставити питання з актуальних проблем глобалізації для	Лекції Тема 3, 4	Поточний контроль, участь у	

	проведення емпіричних досліджень, використовувати передові методики вивчення суспільної думки з цією метою	Семінарські заняття	дискусійній частині лекції, семінару, доповіді за темою семінарського заняття	10%
СК02	Вміти обговорювати результати міжнародних наукових досліджень, розуміти англомовні тексти (Доповіді ООН, МОП, СБ)	Лекції Тема 3, 4 Самостійна робота Семінарські заняття	Участь у дискусійній частині лекції, семінару, доповіді за темою семінарського заняття	10%
СК04	Набути здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність в галузі глобальної соціології та соціології глобальних процесів.	Практичне завдання Самостійна робота	Поточний контроль, участь у дискусійній частині, семінару, оцінка навичок проведення конкретних емпіричних досліджень	10%
СК05	Оволодіти навичками виявлення глобальної соціальної проблематики і проведення якісних досліджень у цій сфері	Лекції Тема 3, 4 Практичне завдання Самостійна робота	Поточний контроль, участь у дискусійній частині лекції, оцінка навичок проведення конкретних емпіричних досліджень	10%
СК06	Здатність реалізовувати комплексні дослідження у міждисциплінарних проектах	Лекції Тема 3, 4 Практичне завдання	Участь у дискусійній частині лекції, оцінка навичок планування міждисциплінарних досліджень	10%
СК07	Вміти виявляти і критично оцінювати проблеми соціального	Лекції Тема 1, 2, 3, 4 Семінар	Участь у дискусійній частині лекції, семінару, оцінка письмових завдань,	20%

	характеру в економічній сфері		доповіді за темою семінарського заняття	
--	-------------------------------	--	---	--

7. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	Загальні Компетентності			Спеціальні компетентності			
	РН03 Розробляти та реалізовувати наукові та/або прикладні проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язувати значущі наукові та технологічні проблеми глобальної соціології і практики з врахуванням етичних, соціальних, економічних та правових аспектів.	ЗК01	ЗК02	ЗК04	СК02	СК05	СК06
РН09 Глибоко розуміти загальні принципи та методи соціально-глобальних наук, а також методологію наукових досліджень у данному напрямі, застосовувати їх у власних дослідженнях у сфері глобальної соціології та у викладацькій практиці	ЗК01	ЗК02	ЗК04	СК01	СК04	СК07	

8. Схема формування оцінки

ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання успішності аспіранта за кожним із запланованих видів робіт здійснюється у відповідності до таких критеріїв:

Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання
Участь у дискусійній частині лекції	2	Активна участь, аргументовані, змістовні судження і зауваження
	1	Фрагментарна участь у дискусії
	0	Відсутність на лекції
Участь у дискусії, в обговоренні виступів колег на семінарському занятті	2-3	Активна участь у дискусіях; фахова постановка питань, аргументовані і логічні зауваження
	1	Фрагментарна участь, окремі репліки, запитання
	0	Відсутність на семінарському занятті
Доповіді за темою семінарського заняття	7-10	Доповідь підготовлена і презентовано вчасно. Високий рівень фахових компетентностей.
	4-6	Доповідь підготовлена і презентовано вчасно. Високий рівень опанування матеріалу, повністю досягнуті поставлені

		завдання
	1-3	Доповідь підготовлено, проте наявні неточності і пробіли знань.
	0	Доповідь не підготовлено.
Індивідуальне письмове завдання	7-10	Письмове завдання представлено вчасно. Високий рівень опанування матеріалу, повністю досягнуті поставлені завдання
	4-6	Письмове завдання підготовлено вчасно, проте наявні неточності і пробіли знань.
	1-3	Письмове завдання підготовлено проте тема розкрита поверхово і з помилками.
	0	Письмове завдання не підготовлено.

При викладанні дисципліни використовуються наступні методи контролю знань студентів:

- усний контроль (дискусії, обговорення, доповіді);
- письмовий контроль (письмові виконання індивідуальних письмових завдань);
- самоконтроль знань студентів і взаємоконтроль.

Поточний і підсумковий контроль знань

Порядок поточного і підсумкового контролю та критерії оцінювання знань аспірантів

Оцінювання знань аспірантів з науки «Соціологія сучасних глобальних процесів» здійснюється на основі результатів поточної успішності та заліку.

Об'єктом оцінювання знань аспірантів є програмний матеріал дисципліни, засвоєння якого відповідно перевіряється під час поточного контролю і на заліку.

Об'єктом **поточного оцінювання** є знання окремих складових робочої програми навчальної дисципліни:

- матеріалу, викладеного на лекціях;
- питань, розглянутих та обговорених на семінарських і практичних заняттях;
- матеріалу, опрацьованого самостійно.

Поточне оцінювання здійснюється у формі підсумовування позитивних оцінок, отриманих аспірантом за виконання письмових індивідуальних завдань, за роботу на семінарських та практичних заняттях, підготовку доповідей та інших завдань, передбачених робочою програмою дисципліни.

Об'єктом підсумкового оцінювання є знання програмного матеріалу дисципліни в повному обсязі.

Максимально можлива оцінка за знання програмного матеріалу нормативної дисципліни дорівнює 100 балам.

Організація поточного оцінювання знань аспірантів

Оцінювання знань аспірантів з дисципліни «Соціологія сучасних глобальних процесів» здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового контролю знань – заліку.

Об'єктом оцінювання знань аспірантів є програмний матеріал дисципліни різного характеру і рівня складності, засвоєння якого відповідно перевіряється під час поточного контролю.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння певного матеріалу, вироблених навичок проведення розрахункових робіт, умінь самостійно опрацювати тексти, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь публічно чи письмово представити певний матеріал (презентація).

Контроль на семінарських заняттях – оцінювання участі у дискусіях; фахової постановки питань, аргументованості відповідей, досягнення поставлених завдань; оцінка самостійних та індивідуальних робіт.

7.1 Форми оцінювання студентів:

Підсумкове оцінювання у формі ЗАЛІКУ

Завданням заліку є перевірка розуміння аспірантом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, умінь сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою.

З дисципліни «Соціологія сучасних глобальних процесів» оцінювання рівня знань аспірантів здійснюється на основі результатів поточного контролю. Залік не проводиться окремо, а загальна кількість балів складається з отриманих балів за виконання окремих видів завдань поточного контролю в діапазоні від 0 до 100 балів (включно).

Під час контролю виконання завдання для самостійної роботи оцінюванню підлягають: самостійне опрацювання теми в цілому чи окремих питань; підготовка індивідуальних наукових робіт, переклад іншомовних текстів, підготовка реферативних матеріалів з публікацій тощо.

Умови допуску до підсумкового заліку:

У разі отримання оцінки «неприйнятно» (нижче 35 балів) або «незадовільно» (35-59 балів) аспірант повинен додатково виконати індивідуальні завдання для підвищення рівня своїх знань і повторно перескласти підсумковий контроль. Слухач має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише «достатньо».

7.2 Організація оцінювання: (обов'язково зазначається порядок організації передбачених робочою навчальною програмою форм оцінювання із зазначенням орієнтовного графіку оцінювання).

Викладач оцінює роботу аспіранта на кожному занятті, бали нараховуються за всі форми робіт, яка передбачені для опрацювання конкретних тем, відповідно до вимог і критеріїв оцінювання. Загальні умови визначення навчального рейтингу аспіранта наведені в таблиці:

Умови визначення навчального рейтингу

Форми оцінювання	Кількість	Максимум балів	Разом
Участь у дискусійній частині лекції	5	2	10
Доповіді за темою семінарського заняття	4	5	20
Індивідуальне письмове завдання	2	20	40
Участь у дискусії, в обговоренні виступів колег на семінарському занятті	3	5	15
Виконання практичного завдання	1	15	15
		Разом	100

7.3 Шкала відповідності оцінок

A (відмінно)	90-100
B (дуже добре)	82-89
C (добре)	75-81
D (задовільно)	65-74
E (достатньо)	60-64
FХ (незадовільно)	35-59
F(неприйнятно)	0-34
Зараховано	60-100
Не зараховано	0-59

Структура навчальної дисципліни

Тематичний план дисципліни

«Соціологія глобальних процесів»

Назва теми	Кількість годин			
	Очна форма навчання			
	Навчальні заняття			Самостійна робота
	Лекції	Практичні	Семінари	
1	2	3	4	5
Тема 1. Глобалізація і глобальна соціологія як синтез економічних, соціологічних, культурологічних та інших методів дослідження планетарних процесів	4	--	-	14
Тема 2. Економічний, політичний, соціологічний, культурологічний, екологічний та міждисциплінарний підходи до аналізу глобальних змін.	4	--	4	18
Тема 3. Критерії структуризації сучасного світу і роль основних суб'єктів економічної інтеграції у світовому розвитку	4	--	-	16
Тема 4. Глобальні процеси, механізми і наслідки глобалізації економічної сфери у сучасному світі	4	--	4	18
Всього за дисципліною 90 годин	16	0	8	66

Загальний обсяг 90 год, в тому числі (вибрати необхідне):

Лекцій – **16 год**.

Семінари – **8 год**

Самостійна робота – **66 год**.

Зміст дисципліни «Соціологія сучасних глобальних процесів» за темами

Теми по програмі навчальної дисципліни	План заняття
<p><i>Лекція 1.</i> Глобалізація і глобальна соціологія як синтез економічних, соціологічних, культурологічних та інших методів дослідження планетарних процесів</p>	<p>Основні етапи глобалізації в історичному контексті. Особливості розвитку глобального світу після Другої світової війни. Формування глобальної соціології як відповіді на нові виклики глобалізації. Визначення терміну «глобалізація» як об'єктивного і суб'єктивного процесу. Теоретична і громадська думка щодо суті глобальних змін на межі століть у світлі глобальної соціології. Використання синтезу економічних, соціологічних, культурологічних та інших методів дослідження глобальних процесів.</p>
<p><i>Лекція 2.</i> Економічний, політичний, соціологічний, культурологічний, екологічний та міждисциплінарний підходи до аналізу глобальних змін.</p>	<p>Вплив глобалізації економічної сфери на розвиток взаємозв'язку ринків, фінансів, товарів і послуг. Глобалізація світової економіки як чинник появи нових суб'єктів міжнародних відносин і розвитку політичної глобалізації. Культурологічний підхід до глобалізації. Соціологічний підхід до дослідження проблем глобалізації / деглобалізації. Екологічний підхід до вивчення глобальних проблем людства в умовах деградації навколишнього середовища. Переваги міждисциплінарного підходу до дослідження сучасних проблем глобалістики.</p>
<p><i>Лекція 3.</i> Критерії структуризації сучасного світу і роль основних суб'єктів економічної інтеграції у світовому розвитку</p>	<p>Структурна класифікація країн світу згідно з індексом людського розвитку ООН. Структурний поділ сучасного геополітичного простору на чотири групи країн. Структура держав ядра, напівпериферії та периферії в інтерпретації школи світ-системного аналізу. Регіональна інтеграція і сегментація країн світу в глобальному просторі (Євросоюз, ЄврАзЕС, БРИКС, НАФТА та інші). Досягнення і проблеми сучасної глобальної економічної інтеграції. Особливості економічної глобалізації колишніх колоніальних і соціалістичних країн, що опинились на узбіччі «третього» і «четвертого» світів.</p>
<p><i>Лекція 4.</i> Глобальні процеси, головні механізми, основні драйвери і соціальні наслідки сучасної маркетингової та глобалізації економічної сфери</p>	<p>Сутність глобальних процесів промислової та фінансової інтеграції на даному етапі розвитку глобального капіталізму. Роль бреттон-вудських фінансово-економічних інститутів (Світового банку, Міжнародного валютного фонду) у реалізації ринкових реформ у країнах «третього світу» та з так званою «перехідною економікою». Використання механізмів СБ і МВФ для імплементації вимог Вашингтонського консенсусу та запровадження в практику неоліберальної парадигми економіки.</p>
<p><i>Семинарське заняття 1.</i> Соціологія глобалізації і глобальних процесів та основні підходи до їх наукового аналізу</p>	<p>Предмет, мета і завдання соціології глобалізації та глобальних процесів. Економічний, політичний, соціологічний, культурологічний, екологічний та міждисциплінарний підходи до аналізу глобальних змін у сучасному світі</p>

<p><i>Семінарське заняття 2.</i> Соціальні наслідки сучасної глобалізації та структуризації світу</p>	<p>Соціальні передумови, чинники, механізми і наслідки економічної глобалізації світу на рубежі ХХ – ХХІ століть. Перехід від біполярного світу до однополярного і багатополарного світів у ХХІ ст. Новітні суб'єкти світових фінансово-економічних і торгівельних відносин. Критерії і соціальні наслідки структуризації сучасного капіталістичного світу в умовах запровадження неоліберальної парадигми в економічну практику. Перспективи глобалізації та мета сегментації глобалізації, регіоналізації світу в інтерпретації вітчизняних та зарубіжних соціологів.</p>
<p>Підсумковий контроль</p>	<p style="text-align: right;">Залік</p>

Рекомендовані джерела

Основні

Арсеєнко, А. Кризові тренди в сучасному світі і перспективи економічного планування. *Вісник Книжкової палати. Науково-практичний журнал* (2022, № 11). С. 28-34.

Куди йде Україна у ХХІ сторіччі? Соціальні зміни в українському суспільстві за умов економічної глобалізації: соціологічний вимір. Наукова доповідь. Петрушина, Т., Арсеєнко, А., Буткалюк, В. Київ: Інститут соціології НАН України, 2020. – 106 с.

Петрушина, Т., Арсеєнко, А. Соціологічний вимір економічної глобалізації: світові тренди та українські реалії (Частина перша. Теоретичний та емпіричний виміри економічної глобалізації). *Соціологія: теорія, методи, маркетинг* (2020, №3) С. 51–79.

Петрушина, Т., Арсеєнко, А. Соціологічний вимір економічної глобалізації: світові тренди та українські реалії (Друга частина. Соціальні зміни в українському суспільстві за умов економічної глобалізації). *Соціологія: теорія, методи, маркетинг* (2020, №4). С. 68–110.

Арсеєнко, А., Буткалюк, В. Реформи під егідою МВФ в Україні: бійтеся данайців, що приносять дари. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг* (2019, №2). С. 169-186.

Арсеєнко, А.Г.; Буткалюк, В.О. (2019). Динаміка ставлення населення України щодо вступу до Європейського Союзу і НАТО. В: *Євроатлантичний вектор України: національна доповідь* / ред. кол. С. І. Пирожков, І. О. Кресіна, А. І. Кудряченко, Ю. С. Шемшученко та ін. Київ: Національна академія наук України, С. 60-71.

Малюк, А. Інтерпретація концепту глобалізації крізь призму світ-системного аналізу // *Український соціум*. – 2015.– №1. – С. 56-66.

Бікла, О.В. Глобалізація: соціологічний аналіз: Практикум/ О.В. Бікла. - Донецьк: ДонДУУ, 2014. - 181 с.

Арсеєнко, А. Що таке неолібералізм у контексті сучасної «економікс» та економіки. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг* (2011, №2). С. 78-106.

Глобалізація в соціологічному вимірі: [Зб. ст.]/ НАН України, Ін-т соціології; За ред. В.П. Степаненка, В.Ф. Бурлачука. - К.: [Ін-т соціології НАНУ; К.: ТОВ "РПФ "Азбука"], 2011. – 318 с.

Національний суверенітет України в умовах глобалізації: Нац. доп./ Нац. акад. наук України, Секція сусп. і гуманіт. наук; Редкол.: В.М. Геєць (голова) та ін. - К.: [Парламентське вид-во], 2011. - 111 с.

Арсеєнко, А., Глобалізація як вона є на порозі ХХІ століття. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг* (2010, №4). С. 114-137.

Арсеєнко, А.Г. Світ, що глобалізується. В: *Соціологія: Навч. посіб.* / За ред. С.О. Макеєва. – 4-те вид., перероб. і доп. К.: Т-во „Знання”, КОО, 2008. – С. 417-442.

Арсеєнко, А. Соціальна поляризація світу наприкінці ХХ століття. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг* (1999, №4). С. 149-154.

Арсеєнко, А. Глобалізація: основний зміст та соціально-економічні й політичні наслідки напередодні ХХІ століття. В: *Українське суспільство на порозі третього тисячоліття. Колективна монографія*. Під ред. М.О.Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 1999. – С. 23–50.

Переклади з іноземних мов

Колодко, Г.В. Глобалізація і перспективи розвитку постсоціалістичних країн: [Пер. з пол.]/ Г.В. Колодко. - К.: Основні цінності, 2002. – 245 с.

Глобальні трансформації: Політика, економіка, культура: Навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів:[Пер. з англ.]/ Д. Гелд, Е. МакГрю, Д. Голдблатт, Дж. Перратон; [Ред. Ю.Павленко]. - [К.]: Фенікс, 2003. - 580 с.

Гелд, Д. Глобалізація / антиглобалізація/ Д. Гелд, Е. Мак-Грю; Пер. з англ. І. Андрущенко. - К.: К.І.С., 2004. – 178 с.

Гіденс, Е. Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя: Пер. з англ./ Е. Гіденс. - К.: Альтерпрес, 2004. – 99 с.

Мартен, Д. Метаморфози світу: Соціологія глобалізації/ Д. Мартен, Ж.-Л. Мецжер, Ф. П'єр; Пер. з фр. Є. Марічева. - К.: Вид. дім "КМ Академія", 2005. - 302 с.

Сміт, Е.Д. Нації та націоналізм у глобальну епоху/ Е.Д. Сміт. - 2-е вид., стер. - К.: Ніка-Центр, 2009. – 313 с.

Додаткові

Арсеєнко, А., Петрушина, Т. США й Україна: сценарії деіндустріалізації. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг* (2014, №2). С. 23-47.

Арсеєнко, А. Демістифікація «нової економіки» і проблема безробіття у США та Євросоюзі за умов глобальної кризи. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг* (2010, №2). С. 28-48.

Єщенко, П., Арсеєнко А. Неошумпетеріанська парадигма інноваційного господарювання як імператив розвитку України. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг* (2012, №1). С. 43-61.